

סוף שבוע | הקצה

בשגרה הנוראה של המלחמה, האזעקה מחרידה פחות מן ההמתנה

כלפי חוץ המכונה הגדולה של היומיום מתחילה להתניע מחדש, אבל בפנים קורה דבר אחר. הזמן הפנימי נעצר

יובל פלוטקין 01 בנובמבר 2023 התראות במייל

(א)

כמה ימים אחרי יום שבת הנורא ביקרתי חברת ילדות, חברת נפש, שהסתתרה במשך יום שלם בממ"ד באחד מקיבוצי העוטף. בהתחלה התחבאה בארון ואחר כך בישיבה על השטיח, בחשכה מוחלטת, עד רגעי החילוץ. בזמן שגיששנו אם אפשר לדבר על עניין אחר, כל נושא מלבד הזוועה שהיתה והזוועה שעוד תהיה, נשמעה אזעקה. עמדנו בחדר המדרגות וספרנו את הבומים. מישהו אמר "נפילה", מישהי אחרת אמרה "יירוט". כשחזרנו לסלון שאלתי אם האזעקות מבהילות אותה. "לא ממש", היא ענתה, "כשהיינו בממ"ד, הרגעים הכי מפחידים היו אלה שבהם שמענו אותם יורים וצועקים. בכל פעם שהתחילה אזעקה קיוונו שלפחות למשך כמה דקות גם הם יחפשו מחסה". היא הוסיפה שבעוטף האזעקות הן כבר חלק מהשגרה — ואפילו כשהשגרה נוראה, היא לפחות ידועה. זה המצב שבתוכו אנחנו חיים ברגע הזה: האזעקה מחרידה פחות מן ההמתנה.

(ב)

בשבת קרה דבר קוסמי מחריד. הזמן יצא מדעתו והלך לאיבוד. השגרה התגלתה כנוכלת ונמלטה עם נכסיה של כל מי שהעזה לשים בה את מבטחה. מיליוני אנשים מצאו את עצמם חסרי כיוון, אי שם ברחבי לוח השנה. היה נדמה שהשבוע הראשון, שהתחיל ביום הטבח, נמשך רק יום אחד. זה היה יום ארוך, צמיגי ומחניק, שבאופן מוזר בכל זאת נקטע על ידי שישה לילות. השבוע הראשון לא היה ממש שבוע. הוא היה דבר אחר, אבל אין ברירה אלא לקרוא לו ככה, כי

שום מילה אחרת בשפה לא יכולה לתארו. אחר כך, כשמניין המתים המשיך לטפס, היה נדמה שנפער חור תולעת באמצע ישראל של ראשית המאה ה-21. שוגרנו לקישינב ולאודסה, למלחמת יום הכיפורים ולניו יורק של ספטמבר 2001. לפתע אנשים הפסיקו לדבר על טיסות למאדים ועל בינה מלאכותית, וחזרו לסיסמאות בניחוח ישן, כמו "מולדת או מוות" ו"אנחנו או הם". זה משונה, כי פיזיקאים נוטים להאמין שאם מסע בזמן אפשרי, הרי שהוא אפשרי רק בכיוון אחד — העתיד. ומה אם נגלה שבדיוק ההפך נכון? כמה זמן ייקח לנו לחזור להווה, כלומר לעתיד?

(ג)

חלפו כמה שבועות, וקרה מה שקורה תמיד, אפילו אחרי הזוועות הכי גדולות: השגרה החלה להתדפק על הדלת. תחילה בליווי לחשופים ואחר כך בצפופים טורדניים. גם כעת, בעת כתיבת שורות אלה, אני שומע אותה קוראת לי בשמי הפרטי, דורשת שאתייצב. אבל היכן אתייצב? ומול מי? השגרה שואפת לדלג מעל ההלם ולפלס שבילים דרך האלם. בימי הלחימה הראשונים התברר, למרבה התדהמה, שאנו מסוגלים לנהוג בכביש גם בלי לצפור אחת לדקתיים. אך בניגוד לגילויים מדעיים פורצי דרך אחרים, ששרדו יותר מדור או שניים, במקרה הזה איש לא הספיק לפתוח שמפניה. הגילוי הזה נשכח חיש מהר, וכמה ימים לאחר מכן הצפופים כבר חזרו לחיינו, ביתר שאת. פחות משלושה שבועות אחרי פרוץ המלחמה מישהו כבר מקלל בכביש, בכל התשוקה הבלתי נדרשת. "לך להזדיין" או "סע לעזה", או שניהם גם יחד. כאילו אין חדש תחת השמש ובין השפתיים. הנה היא חוזרת, השגרה הנכספת, חשבת. הנה היא חוזרת, השגרה העגומה. חלקנו כבר נדרשים לחזור לעבודה, ואמהות משננות שוב עם בנותיהן את הדרך לבית הספר.

(ד)

ב-1962 המאזינות והמאזינים בכו עם סקיטר דיוויס. היא התפרסמה הודות לשיר שכתבו ארתור קנט וסילביה די. "מדוע השמש ממשיכה לזרוח? למה הים נחפז לחוף?" היא שרה ומישירה מבט למצלמה. היא לובשת שמלה תפוחת שרוולים ושערה הבהיר מבריק על רקע השמים זרועי כוכבים. "מדוע הציפורים

מוסיפות לשיר? למה הכוכבים זורחים מעל? אין הם יודעים שזהו סוף העולם?" משהו לא מסתדר לה: "אני מתעוררת בבוקר ותוהה איך הכל נותר כפי שהיה. אני לא מסוגלת להבין, לא, אני לא מסוגלת להבין, איך החיים ממשיכים כפי שהם". כל מי שלבו נשבר אי פעם — ובקטגוריה הזאת נכלל כנראה כל בן אנוש שצויד ברגשות — יכול להזדהות איתה בקלות.

"סוף העולם" שלה הולך מן החוץ אל הפנים. לקראת סופו, היא מגלה לנו שהיא חשה ניכור לא רק כלפי הרייתמיות של הטבע החיצוני, אלא גם כלפי ההתמדה של גופה שלה, שנראית לה פתאום תמוהה, נוכח השבר. "מדוע הלב שלי ממשיך לפעום? למה עיניי דומעות?" היא שואלת. אחרי הכל, גם בני האדם הם חלק מהטבע. זה נשמע תלוש, אבל האורגניזם האנושי מצויד בשעון פנימי, שפועל בתוך כל אחד מתאיו. במובן הזה, ייתכן שתמיד נותר איזה סיכוי לחזור, להסתכרן מחדש עם המאורות הגדולים ולהתמקם בעולם.

ה

כשאנחנו מדברים על "זמן" אנחנו מדברים על שני סוגים שונים לפחות: הזמן שניתן לכנותו "התרבותי-חברתי" וזה שניתן לכנותו "הקוסמי". הראשון הוא זה שמכתיב את שעות העבודה שלנו, את הרגלי האכילה והרחצה, את שעות השידור של מהדורות החדשות וכן הלאה. הזמן האחר שאנחנו מדברים עליו אינו מוכתב על ידי בני האדם ואינו סר למרותם: זהו המהלך הבלתי פוסק בין היום והלילה, בין הירחים ובין עונות השנה — הרייתמיות הפיזיולוגית והביולוגית. הפילוסוף הצרפתי אנרי לפבר אמר שבאמצעות השעונים ולוחות השנה, המייצגים את הזמן המודרני, המדויק והמדוד, אנחנו מנסים למסד את התנועה המעגלית של הטבע ולייצב אותה. במשך עשרות שנים הוא עבד בשקידה על מחקר מקיף, שהתפרסם לבסוף בשלושה כרכים תחת הכותרת "הביקורת של היומיום". לפבר ניסה למרוד בתחושה שהחיים הם בנאליים, חסרי פשר וריקניים, והוא ממש לא היה לבד. התחושה הזאת היתה נפוצה באירופה שלאחר מלחמת העולם הראשונה, שאכזריותה התחרתה רק בסתמיותה.

זמן מה לאחר מכן, בשנות ה-70, סטנלי כהן ולאורי טיילור, צמד סוציולוגים מבריטניה, ערכו ראיונות עם שורה ארוכה של אנשים מכל המוצאים והמעמדות,

ובהם אסירים, בניסיון לעמוד על טבעו החמקמק של היומיום. הם הבחינו בקיומו של תהליך מחזורי, שבו המודעות שלנו לשגרה מתערפלת ומתחדדת לסירוגין. כשאנחנו נטמעים עמוק מדי בשגרה אנחנו חשים שהיא רומסת את זהותנו, ומבקשים להתוודע אליה מחדש כדי שנוכל להתנגד לה. בדרך הזאת נוכל אולי להשיב לעצמנו את תחושת השליטה על חיינו. אבל מי שהולך רחוק מדי עם הניסיון הזה, עלול "לצאת מהלופ", וברגע שהשגרה כבר אינה כוללת שום ממד של אוטומטיות, נדרש מאיתנו מאמץ מנטלי חריג על מנת שנוכל להמשיך לתפקד. יש לכך מחיר נוסף, חמור לא פחות: מי שנפלט מהשגרה ואינו רוצה או אינו מסוגל לחזור, נתפס כמטורף בעיני הסביבה. כעת, בשבועות האחרונים של 2023, איך כל זה נראה? האם כולנו מטורפים, או שמא אף אחד כבר לא יכול להיחשב מטורף?

(1)

והנה צעות להן המילים "שגרת חירום", ביטוי אוקסימורוני כמו "אש ידידותית" ו"טוהר הנשק". על פי סעיף 9 לפקודת סדרי השלטון והמשפט, שחוקקה על ידי מועצת המדינה הזמנית ב-19 במאי, 1948, בישראל מתקיים מצב חירום מרגע הקמתה ועד היום. בפועל זו לא תמיד התחושה. בדרך כלל המכונה הגדולה, זו שאנחנו מפעילים ומפעילות או שמפעילה אותנו (קשה לקבוע מה קדם למה), ממשיכה לעבוד כמעט כרגיל. בצוק העתים, כלומר ברגעים כמו זה, המצב שונה. לשאול "מה קורה" ו"מה חדש" אי אפשר ממש, וחמור מכך, גם השאלה "מה שלומך" נשאלת בהיסוס מגומגם. נדמה שהיא נעשתה חסרת טעם כאשר התשובה צפויה ומרה. נשים וגברים מבקרים שוב במרכזים המסחריים, משוטטות ברחוב, יושבים במסעדות, מאיישות את כיסאותיהן במשרדים — בשביל מה? מה כל זה? האם זו הצגה, או המציאות עצמה? לרגעים נדמה שזו רק חזרה גנרלית לקראת השגרה שיום אחד, אולי, תחזור. כלפי חוץ המכונה הגדולה מתחילה להתניע — הטבע והציוויליזציה מנהלים משא ומתן — אבל בפנים קורה דבר אחר. הזמן הפנימי נעצר. במדינה קטנה כמו ישראל, המשמעות של כ-1,400 נרצחים, כ-240 חטופים ומאות אלפי חיילים בסדיר ובמילואים היא שכל אחת מכירה מישהו שלבה שבוי איתו. הגוף בסידורים, אבל הלב במקום אחר. חטוף בעזה או מתאמן בבסיס או מסייר ליד הגבול או קבור באדמה, שלא נדע.

(7)

פעם, בתקופה של שבר עמוק, קניתי שעון יד. הרגשתי בתקופה ההיא שאני בסכנת תלישות ממשית — אני עלול להתנתק מן העולם לצמיתות. נסעתי לחנות שעוני יד שנייה ברחוב דיזנגוף וקניתי שעון מחוגים עם מנגנון אוטומטי. הוא עלה לא מעט, אבל היה לי תירוץ: נזכרתי בחבר שקנה פעם שעון יקר בכוונת מכון, כדי להזכיר לעצמו שגם הזמן שלו בעל ערך. בימים הראשונים חשבתי שהשעון מקולקל. חזרתי למוכר שהסביר לי שמנגנון אוטומטי הוא עניין מחייב: אי אפשר למתוח את הקפיץ שלו באופן יזום, אלא רק בתנועה הטבעית של היד. על כן, יש לענוד את השעון לפחות כמה שעות ביום, שמונה או עשר, כדי שלא ייצא מהקצב. רצה הגורל ובשבוע האחרון של ספטמבר 2023 רצועת השעון נקרעה. תיכננתי לתקן אותה כשיתפנה לי מעט זמן, אבל אז התחילה המלחמה, וסידורים קטנים כאלה נראו בלתי סבירים. מאז השענים כבר חזרו לעבוד, אבל משהו עדיין עוצר בעדי. אם אענוד אותו, השעון עלול לפרש בטעות את תנועתי במרחב כאישור להתקדמותו הרגילה של הזמן. בחלונית הקטנה שמציגה את התאריך מופיעים עדיין שני מספרים קטועים: 31 ו-1, כאילו חודש אוקטובר מעולם לא התחיל.

לחצו על הפעמון לעדכונים בנושא:

מלחמת חרבות ברזל